

COMBATERICA AGRESIVITĂȚII PREADOLESCENȚILOR ÎN CONTEXTUL VALORIFICĂRII PARTENERIATULUI ȘCOALĂ-FAMILIE

MÎSLIȚCHI Valentina, dr., conf. univ.,
Catedra Psihopedagogie și Educație Preșcolară,
Universitatea de Stat din Tiraspol, Republica Moldova

Rezumat. *Articolul tratează problema combaterii agresivității în rândul preadolescenților prin valorificarea cooperării dintre instituția de învățământ general și familie. În lucrare sunt prezentate intervențiile din cadrul unui Proiect de parteneriat școală-familie axat pe diminuarea agresivității preadolescenților.*

Cuvinte-cheie: *agresivitate, preadolescență, combaterea agresivității, parteneriat școală-familie, Proiect de parteneriat.*

Abstract. *The article deals with the issue of combating aggression among preadolescents by capitalizing on cooperation between general education institutions and family. The paper presents interventions within a school-family partnership project focused on reducing the aggression of preadolescents.*

Keywords: *aggression, preadolescence, combating aggression, school-family partnership, partnership project.*

Actualmente în societatea contemporană agresivitatea și violența există peste tot în lume: pe stradă, în școală, mass-media etc.; este din ce în ce mai mediatizată; atrage și îndepărtează deopotrivă. Omul modern se află acum plasat într-un spațiu al informațiilor în continuă mișcare, de o mare diversitate, cu un bogat conținut care deseori evidențiază preponderent aspectele negative ale societății. Acest flux de evenimente, sub formă de știri, de mesaje cu încărcătură afectivă, ne transformă neîncetat percepțiile, sentimentele, opiniile, atitudinile. Universul cotidian a devenit o avalanșă de fapte și evenimente marcate de o prezență comună: agresiunea. Violența, sub toate formele, provoacă senzații puternice, este acceptată și adesea dorită, devenind o permanentă reflectare a realității din imediata apropiere și din lumea întreagă. Întâlnim agresivitatea sub multiplele ei expresii, oferite de cărți, ziare, reviste cu pagini întregi și imagini care reprezintă crime și violuri; de radio și televiziune, unde se difuzează neîncetat informații despre ucigașii cu cele mai excentrice comportamente ori despre atacuri de orice fel.

La etapa actuală de atestă necesitatea tot mai acută a asigurării cooperării dintre familie și instituția de învățământ în combaterea diverselor forme de devianță, printre care ponderea tot mai mare o are comportamentul agresiv și violent.

Preocupați de soluționarea unei probleme stringente cu care se confruntă societatea modernă și, în mod special, școala contemporană, ce vizează combaterea comportamentului deviant la diverse categorii de subiecți, am realizat o cercetare axată pe diminuarea agresivității în rândul

preadolescenților.

Obiectul cercetării îl constituie procesul de diminuare a agresivității preadolescenților în contextul valorificării parteneriatului școală-familie.

Scopul cercetării vizează fundamentarea teoretică și aprobarea experimentală a Proiectului de parteneriat școală-familie axat pe diminuarea agresivității preadolescenților.

Ipoteza investigației: Procesul de diminuarea a agresivității în rândul preadolescenților se va derula cu succes în cazul în care cadrele didactice, diriginții, psihologul, părinții, puberii se vor implica plenar, consecvent, coerent în diverse forme de cooperare, colaborare, conlucrare eficientă în cadrul unui Proiect de parteneriat școală-familie axat pe combaterea respectivului tip de comportament deviant la vârsta preadolescenței.

Obiectivele cercetării: analiza și studierea literaturii de specialitate cu referire la problema diminuării agresivității la vârsta preadolescenței; elucidarea reperelor teoretice ale parteneriatului școală-familie; diagnosticarea nivelului de manifestare a agresivității în rândul preadolescenților; elaborarea și implementarea unui Proiect de parteneriat școală-familie axat pe diminuarea agresivității preadolescenților; validarea Proiectului de parteneriat școală-familie axat pe diminuarea agresivității preadolescenților.

Metodologia cercetării a vizat aplicarea următoarele metode: analiza, sinteza, compararea, observația, conversația, chestionarea, testarea, experimental psihopedagogic, prelucrarea și interpretarea matematică și grafică a datelor experimentale.

În cadrul etapei de formare a experimentului psihopedagogic am urmărit realizarea următoarelor *obiective*: elaborarea unui Proiect de parteneriat școală-familie axat pe diminuarea agresivității preadolescenților; implementarea Proiectului de parteneriat școală-familie axat pe diminuarea agresivității preadolescenților.

În derularea experimentului psihopedagogic am pornit de la următoarea supoziție: Procesul de diminuarea a agresivității în rândul preadolescenților se va derula cu succes în cazul în care cadrele didactice, diriginții, psihologul, părinții, puberii se vor implica plenar, consecvent, coerent în diverse forme de cooperare, colaborare, conlucrare eficientă în cadrul unui Proiect de parteneriat școală-familie axat pe combaterea respectivului tip de comportament deviant la vârsta preadolescenței.

Scopul proiectului a vizat cooperarea coerentă a instituției de învățământ, a familiei și specialiștilor din centrul comunitar în vederea combaterii comportamentului agresiv în rândul preadolescenților.

Pe parcursul derulării proiectului am urmărit realizarea *obiectivelor* precum:

- promovarea comunicării eficiente între părinți, cadre didactice, psiholog, preadolescenți, diriginți privind manifestarea de către puberi a unui comportament non-agresiv;

➤ participarea părinților, cadrelor didactice, psihologului, asistentului social etc. la diverse forme comune de activitate (mese rotunde, seminare, consultați individuale și de grup, training-uri etc.) axate pe problema diminuării agresivității preadolescenților;

➤ dezvoltarea și consolidarea relațiilor copii-părinți-cadre didactice-psiholog;

Beneficiari: părinții preadolescenților; cadrele didactice, diriginții, managerii, psihologul instituției, preadolescenții.

Durata proiectului: anul de învățământ 2019-2020.

Resurse materiale: întreaga bază materială a instituției implicată în proiect; mijloace obiectuale, imagistice, simbolice, audio-vizuale necesare desfășurării formelor de parteneriat școală-familie.

Puncte forte: cooperarea agenților educaționali și comunitari în combaterea unei probleme stringente a societății - comportamentul agresiv/violent în rândul puberilor.

Puncte slabe: ipostaza ca unii părinți să nu trateze cu interes sporit problema abordată în cadrul respectivului proiect.

Rezultate preconizate: sporirea interesului agenților educaționali și comunitari față de soluționarea în comun a problemei diminuării comportamentului agresiv la vârsta preadolescenței; diminuarea nivelului de manifestare a agresivității în rândul preadolescenților.

Formele de parteneriat care au fost derulate în contextul cooperării dintre școală și familie în vederea combaterii agresivității preadolescenților au fost:

1. Ședința „Parteneriatul școală-familie – context relevant diminuării agresivității preadolescenților”;
2. Atelierul de lucru „Agresivitatea la vârsta preadolescenței: cauze, forme, factori”, realizată cu părinții, cadrele didactice;
3. Seminarul „Mijloacele audio-vizuale: prieteni sau dușmani?”;
4. Consultații individuale „Personalizarea intervențiilor psihologice în combaterea agresivității preadolescentului”;
5. Trainingul pentru părinți și cadre didactice „Promovăm conduite prosoziale la vârsta pubertății”;
6. **Activitatea extradidactică** „Dezvoltarea competenței de comunicare asertivă – condiție a succesului relațiilor interpersonale”, **realizată cu părinții, cadrele didactice și preadolescenții**;
7. Consultații de grup „Comportament agresiv versus conduită nonagresivă la vârsta pubertății”;
8. Activitatea extradidactică „Spunem STOP agresivității!”, realizată cu preadolescenții;
9. Masa Rotundă „Experiențe și bune practici în combaterea agresivității în rândul

puberilor”.

Una din formele de parteneriat școală-familie implementată în cadrul etapei de formare a experimentului a fost Atelierul de lucru „Agresivitatea la vârsta preadolescenței: cauze, forme, factori”. În derularea acestui atelier au fost nominalizate, analizate influențele exercitate de către factorii de mediu asupra comportamentului agresiv al puberului: școala, familia, comunitatea, mass-media etc. S-a discutat despre faptul că primul factor în combaterea comportamentului agresiv al puberului este *familia* care poate, în același timp, să demonstreze modelele comportamentului agresiv și să-l întărească. Posibilitatea manifestării unui comportament agresiv la copil depinde dacă s-au confruntat cu asemenea conduite în mediul familial. Totodată, familia constituie factorul primordial al formării și socializării copilului. Fiind intermediar în relațiile cu societatea, familia formează primele și cele mai importante trăsături de caracter, reprezentări morale și atitudinile pe care copilul le adoptă și care stau la baza viitoarei conduite. Deținând un rol hotărâtor în dezvoltarea psihofizică a copiilor, satisfăcându-le nevoile de existență, educație, securitate emoțională, familia contribuie substanțial la afirmarea deplină și integrarea lor în societate.

În activitatea desfășurată cu părinții am pus accent pe ideea potrivit căreia în învățarea oricărui comportament, un rol esențial îl joacă modelul pe care copilul îl imită. Prin urmare, puberul se va comporta violent din cauză că se identifică cu un personaj preferat sau preia un model din viața socială reală. Părinții au fost sensibilizați că climatul familial conflictual dezvoltă la copil agresivitatea, ura față de unul dintre părinți, neîncrederea în sine, dorința de a se răzbuna pe ei. Uneori minorii comit infracțiuni numai din motivul de a fi în centrul atenției și de a impune pe părinți să se implice, să colaboreze în soluționarea problemelor de ordin psiho-socio-pedagogic cu care se confruntă. Corelarea propriilor acțiuni cu cele ale semenilor este un alt factor important care poate genera agresivitatea. Preadolescenții manifestă agresivitate și în comunicarea cu colegii. Ei învață să se comporte agresiv, observând comportamentul colegilor de clasă. Pe de o parte, cei mai agresivi, pot fi respinși de majoritatea clasei, iar pe de altă parte, aceștia își pot găsi prieteni printre alți colegi agresivi. De asemenea, în cadrul atelierului s-a accentuat că un alt factor puternic care influențează viața puberului și are un impact puternic asupra agresivității este problema violenței în instituția de învățământ.

Concluziile trasate de către participanții la atelierul de lucru au fost: Sursele comportamentului agresiv la vârsta pubertății sunt multiple, condiționate, pe de o parte, de particularitățile dezvoltării biologice, ale temperamentului, excitabilitatea emoțională etc., iar, pe de altă parte, de cauzele sociale: relațiile, atmosfera în grupe, colective, familie. Orice neatenție față de o asemenea problemă în școală, familie, lipsa activității sistematice și a orientării spre un comportament nonagresiv produce efecte negative în viața preadolescenților.

În derularea Seminarului cu tema „Mijloacele audio-vizuale contemporane: prieteni sau

dușmani?” a fost abordată problema impactului mijloacelor audio-vizuale asupra preluării și manifestării agresivității în rândul preadolescenților.

Părinții au fost orientați să atragă atenție unor aspecte importante printre care nominalizăm:

1. **Folosirea violenței ca modalitate de rezolvare a unor probleme.** De exemplu, în urma vizionării programelor TV bogate în scene de violență, puberul va învăța că de fiecare dată când cineva nu este de acord cu el, când apare vreo problemă sau când se întâmplă să nu îi placă o situație, va putea folosi cu eficiență violența.

2. **Desensibilizarea puberului.** Dacă o persoană vizionează în mod repetat scene violente, cu timpul va deveni indiferentă la acestea, va învăța să le tolereze și chiar să le ignore, va deveni mai sadică. Astfel, se poate remarca cum copiii încep să își piardă abilitatea de a înțelege suferința altora, de a protesta sau de a se îngrijora atunci când asistă la producerea unui act violent, după ce au urmărit mai multe scene violente la televizor. În altă ordine de idei, cei care urmăresc frecvent programele încărcate de violență, pot simți în permanență frica de a nu fi agresați, pot manifesta vulnerabilitate, anxietate, dependență, stres exagerat etc.

3. **Ignorarea consecințelor.** Cercetătorii arată că, în programele TV care conțin scene de violență, 73% dintre agresori rămân nepedepsiți, iar în 58% dintre cazuri nu se arată chinul, suferința victimelor. Violența este prezentă, deci, ca o modalitate de succes în rezolvarea conflictelor.

4. **Identificarea cu agresorii.** De multe ori, promotorii violenței sunt prezentați ca personaje pozitive, într-o lumină favorabilă. Copiii ajungând astfel la concluzia că, dacă vor să devină ca și personajul preferat, trebuie să se comporte la fel de violent. Se atestă uneori în conduita copiilor justificarea violenței atunci când agresorii se comportă violent, uneori sunt prezentați în defensivă, ca fiind „victime ale sistemului”. Violența devine astfel un mijloc legitim de atingere a unor scopuri, iar agresorii au o scuză întemeiată care stă la baza actelor pe care le-au comis.

5. **Diminuarea performanțelor academice.** Un studiu elocvent în acest sens s-a realizat pe populația unor orașele canadiene. Cercetarea a fost efectuată longitudinal, pe o perioadă de patru ani și a urmărit schimbările care se produc în viața subiecților după apariția televiziunii. Rezultatele au relevat o scădere a performanțelor școlare și a creativității acestora, corelată cu o diminuare a participării la activitățile comunitare. Se necesită a specifica faptul că rezultate semnificative în acest sens s-au atestat doar în cazul subiecților care au urmărit programele **TV exagerat** de mult.

6. **Deteriorarea vieții sociale.** Timpul pe care copilul îl petrece în fața televizorului este timpul în care acesta NU se joacă cu prietenii, NU povestește cu părinții, NU face cunoștință cu alți copii de vârsta sa, NU îi ajută pe bunici să facă cumpărăturile, NU discută cu sora lui etc. Atașarea de televizor înseamnă izolarea de societate. Acest fenomen are consecințe negative asupra dezvoltării competenței de comunicare a copilului, a legăturilor afective dintre părinți și copii, a formării deprinderilor de comportament prosocial etc.

7. **Crearea de „nevoi” necunoscute până atunci.** Expunerea prelungită a copiilor la spoturi publicitare, care îi îmbie să cumpere diferite produse, creează stări de frustrare și nemulțumire, deoarece de multe ori părinții nu le pot satisface cerințele astfel apărute. S-au provocat părinții la reflecție prin agresarea întrebărilor de genul: *Este părintele de vină că nu poate să-i ofere copilului tot ceea ce acesta dorește? Care sunt factorii declanșatori ai conduitei agresive?*

8. **Atenție la promovarea pasivității.** Unele programe TV încurajează ideea de a renunța la activitățile cotidiene și de a viziona, în schimb, programele oferite. Copiii sunt spectatorii cei mai receptivi la aceste mesaje deoarece ei se află în stadiul formării atitudinilor și sistemului de valori. Astfel, în timp ce se uită la televizor, ei NU aleargă, NU desenează sau scriu, NU fac excursii etc. Se poate constata cu ușurință că petrecerea prelungită a timpului în fața televizorului duce în unele cazuri la obezitate. Unii puberi se obișnuiesc atât de mult cu prezența televizorului, încât fără acesta ajung să se simtă „prizonieri”, ei nu știu ce să facă cu libertatea de care pot beneficia.

În vederea diminuării agresivității preadolescenților și diminuării efectelor nocive ale mijloacelor audio-vizuale asupra comportamentului puberilor, părinților li s-au oferit următoarele recomandări:

- Nu lăsați televizorul deschis toată ziua, mai ales dacă nu se uită nimeni. Altfel, va deveni omniprezent. Transformați uitatul la televizor într-un moment special.
- Răsfoiți programul TV împreună cu copiii și folosiți un marker pentru a însemna acele emisiuni pe care hotărâți cu toții să le vedeți. Închideți televizorul îndată ce emisiunea s-a sfârșit.
- Calea cea mai bună pentru a combate violența de la televizor este să le asigurați copiilor un cămin unde domnește dragostea și nu există abuzuri fizice sau verbale. N-ar fi rău să îi încurajați să scrie posturilor TV pentru a protesta, dacă e cazul, împotriva excesului de violență.
- Programați diferite activități de familie interesante, fără televizor. Asta înseamnă ceva mai mult decât să răsfoiți împreună niște reviste sau să jucați *Monopoly*. Televizorul e hipnotizant, așa că va trebui să dați dovadă de multă creativitate ca să puteți concura cu el.
- Decideți ca una sau două seri pe săptămână să aparțină familiei. Nu vă faceți griji pentru nivelul distracției; majoritatea copiilor preferă de o mie de ori să joace, în loc să se uite la un desen animat în care o pisică și un șoarece își dau reciproc pumni. Nu e nevoie decât de timpul Dumneavoastră - pe care adesea nu-l puteți oferi - dar, dacă vreți să vă dezobișnuiți copiii de televizor, Dumneavoastră sunteți soluția cea mai bună!
- Cumpărați cât mai multe jocuri de masă la care pot participa mai multe persoane și umpleți casa de cărți, pe care le puteți citi împreună.
- Încurajați-i să-și invite prietenii acasă și lăsați-i pe ei să facă pe gazdele.
- Organizați în familie o formație de muzică ușoară sau puneți în scenă niște mici piese de teatru.
- Sigur că asta presupune multă muncă, dar vă puteți relaxa la televizor, după ce copiii s-au

culcat.

La finalul Seminarului cu genericul „Mijloacele audio-vizuale: prieteni sau dușmani?” participanții au concluzionat că programele TV au atât avantaje, cât și dezavantaje pentru puberi. Ce atitudini pot adopta părinții în privința acestui fenomen? În mod cert, simpla interzicere a vizionării programelor nu ar reprezenta decât o sursă de frustrare în plus. Se necesită monitorizarea eficientă a timpului alocat utilizării respectivelor mijloace și calitatea folosirii acestora în beneficiul preadolescenților.

În cadrul proiectului de parteneriat, împreună cu preadolescenții am realizat activitatea extradidactică „Spunem STOP agresivității!”. Prezentăm în conținuturile care urmează secvențe din cadrul respectivei activități:

- Exercițiul „Exprimări la persoana întâi”.

Obiective: dezvoltarea competenței de a formula mesaje de tip "Eu"; utilizarea în comunicare a „Eu”- mesaje; antrenarea în formulare a „Eu”- mesaje în situații de comunicare.

Desfășurare: Participanții sunt rugați să răspundă la întrebări adresate de coordonator: Ce vă deranjează / enervează /supără cel mai mult în relația cu: prietenii, colegii, familia, profesorii?

În forma unui brainstorming se discută cu participanții asupra situațiilor-problemă, ideile fiind notate pe foaie: Ce le spuneți în aceste situații sau cum procedați în asemenea situații? Cum credeți că este mai bine să îi comunicați unei persoane despre propriile sentimente și trăiri?

Exemple oferite de psiholog: 1) Agresiv - "M-am săturat de muzica asta a ta!", Asertiv - "N-ai putea face sunetul mai încet?"; 2) Agresiv - "Mă enervează când îmi atingi lucrurile personale", Asertiv - "Mă deranjează când îmi folosești lucrurile".

Recomandări: Atunci când vorbiți despre sentimentele pe care le aveți, vorbiți la persoana întâi. Comunicați informații despre propria persoană și propriile trăiri: „Mă extenuază mult muzica dată la maxim”. „Îmi este dificil să mă pregătesc pentru a merge la serviciu, atunci când prin casă totul este împrăștiat și mă împiedic tot timpul de ceva”. „Mă indispun atunci când vin acasă și nu este făcută nici mâncare, nici ordine. Aș vrea să discutăm despre cum am putea face, pentru ca situația să se schimbe”. Aceste afirmații nu conțin o critică și sunt alcătuite astfel, încât să nu irite ascultătorul. Așteptările sunt prezentate într-o formă necritică (nu există un „trebuie să...”, adresat celeilalte persoane) și ascultătorul nu este învinuit. (Ce-i drept, foarte importantă este și intonația cu care sunt spuse afirmațiile date). Acestea expun așteptări și speranțe ale vorbitorului, însă nu cer o executare. Ambele părți caută soluția din problema apărută și decid în mod independent, ce anume vor schimba și dacă în general o vor face. Afirmațiile la persoana întâi reprezintă un mijloc de exprimare clară a punctului Dvs. de vedere asupra situației. Acestea includ descrierea modului în care o situație vă afectează sau a ceea ce ați dori să se schimbe. Este relevantă următoarea formulă:

Situația + EU - CE SIMT + Explicație „Eu – declarație”

1. Descrieți în mod obiectiv evenimentele, situațiile ce au provocat tensiune ("Când văd asta ...", "Când se întâmplă ...").
2. Descrieți reacția Dvs. emoțională și sentimentele în această situație ("Mă simt ...", "Sunt supărată ...", "Nu știu cum să reacționez ...").
3. Explicați motivele acestui sentiment și exprimați propriile dorințe ("Pentru că nu-mi place ...", "Aș vrea ...").
4. Prezentați cât mai multe posibilități alternative ("Poate că ar trebui să faci asta ...", "Data viitoare când ...")
5. Oferiți partenerului informații suplimentare despre problemă (explicație).

- Exercițiul „TU-declarație" / "Eu-declarație”.

* Nu mă ascuți niciodată! / Când văd că nu mă ascuți, este neplăcut pentru mine, pentru că spun lucruri foarte importante. Fii mai atent la ceea ce spun.

* Ce vorbești mereu în paralel cu mine? / Este greu pentru mine să vorbesc când altcineva îmi vorbește în același timp. Dacă aveți o întrebare, întrebați-l. Poate dacă mă ascultați cu atenție, atunci veți avea mai puține întrebări.

* Sunteți mereu nepoliticos! / Când nu vorbești corect cu mine, mă irită și nu mai vreau să vorbesc cu tine. Sunt ofensat de acest comportament. Știi cum să fii diferit, ași dori să fii mai rezervat data viitoare.

- Exercițiul „Aleea plecăciunilor”.

Obiective: împărtășirea emoțiilor pozitive; încurajarea comunicării și a suportului reciproc; facilitarea comunicării.

Desfășurare: Anunțăm participanții că activitatea se apropie de sfârșit și le propunem o modalitate neobișnuită de a spune mulțumesc unui altuia pentru colaborare. Rugăm participanții să se aranjeze în 2 rânduri, unul în fața altuia, lăsând o trecere între ele. Participanții vor trece pe rând prin aleea improvizată, alegându-și un mers și o plecăciune cât mai originală. Ceilalți îl vor încuraja cu aplauze.

O altă formă de parteneriat realizată în cadrul proiectului a fost Trainingul pentru părinți și cadre didactice „Promovăm conduite prosociale”. Prezentăm secvențe din cadrul respectivei forme de parteneriat:

- **Exercițiul** „Publicitatea”. Desfășurare: Participanții sunt împărțiți în grup, apoi identifică acele trăsături caracterologice specifice propriului copil care, după opinia lor, necesită schimbări. În continuare, desemnează două trăsături care sunt pentru grup mai mult sau/și mai puțin comune.

Participanților li se propune să facă publicitate acestor calități cu scopul de a le vinde, ceea ce presupune ca în aceste calități să găsească asemenea momente pozitive și să vorbească despre ele

astfel, încât membrii din celelalte grupuri să dorească să le cumpere. Timp pentru derularea activității - 10 minute. Grupul este atenționat despre finalizarea timpului. Se alege un reprezentant din partea fiecărui grup care să prezinte trăsăturile caracterologice cu care a lucrat grupul. Prezintă ideile toate grupurile. Participanții doritori numesc acele calități pe care ar dori să le procure, comentând după posibilități motivele alegerii (de exemplu, încăpățânarea, pentru că este apropiată cu insistența etc.).

Discuția în macrogrup: V-a fost ușor să realizați această activitate? În ce a constat dificultatea? Ați văzut ceva nou în aceste trăsături de caracter? Sunteți de acord că aceste calități sunt necesare pentru viața omului? Sunteți pregătiți să acceptați trăsăturile negative după activitatea realizată astăzi?

În timpul discuției psihologul aduce participanții grupului la înțelegerea necesității acestor trăsături în viața fiecărui om: are loc schimbul montărilor iraționale ale părinților.

- **Exercițiul „Cum comunicăm?”.**

Scop: conștientizarea impactului barierelor în comunicare.

Desfășurare: Participanților li se propune să imite „gălăgia de după culise”. Pentru aceasta toți împreună strigă adresa lor de acasă. Conducătorul propune membrilor să repete adresa participanților aflați în partea opusă a încăperii în care se realizează activitatea. Se discută de ce această sarcină ușoară s-a dovedit a fi dificilă? Conducătorul atrage atenția asupra faptului cât de greu este să decodifici o informație atât de simplă când toți vorbesc în același timp. Intervine, în acest caz zgomotul, ca barieră în asigurarea unei comunicări eficiente. Se pun în discuția aspectele: Ce trebuie să faci ca alții să dorească să te asculte? Cum să ne implicăm cu succes în comunicarea cu persoanele apropiate sau străine?

Partea principală a activității: Participanților li se propune exercițiul „Monologul”: câțiva doritori pe rând se adresează grupului și în timp de 1,5 minute se străduie să distragă grupul de la activitate (grupul discută ceva). Apoi se discută a cui adresare și de ce a acționat cel mai puternic. Se atrage atenția la cauzele care i-au determinat pe participanți să îl asculte pe colegul lor (ochii larg deschiși, zâmbetul, sinceritatea, tensiunea creată etc.). Apoi se discută ce îi deranjează și ce îi ajută să faciliteze comunicarea cu cei din jur.

- **Exercițiul „Empatia”.**

Scop: elucidarea specificului disciplinării și pedepsei.

Desfășurare: Inițiază o discuție referitor la modul în care au fost disciplinați participanții de către părinții lor. Împărtășirea experiențelor de copil : Cum v-au disciplinat părinții? Cum v-ați simțit când au folosit acest tip de disciplină?. Rugați părinții să noteze 2-3 metode de disciplinare/ de menținere a controlului pe care le aplicau părinții. Împărțiți părinții în echipe câte 4-5 persoane și rugați să facă o listă a metodelor de disciplinare din cele notate individual. Solicitați părinților să

divizeze lista de metode în două: pedepse și metode de disciplinare. Echipele prezintă produsul realizat. Întrebați-i după ce criteriu au elaborat listele? Pe ce s-au bazat când au identificat metoda ca fiind disciplină sau pedeapsă? În următoarea etapă rugați părinții să identifice efectele pozitive și consecințele negative ale disciplinei și pedepsei. Echipele prezintă produsul realizat. **După executarea exercițiului grupul discută intervențiile conform schemei:** Ce sentimente ați trăit atunci când v-ați transpus în copilărie? S-a îmbunătățit comportamentul în urma pedepselor și pentru cât timp? Dar în urma disciplinării? Ce au în comun metodele de disciplinare și pedepsele? Ce aspect al disciplinei a funcționat sau nu și de ce? Cum ați vrut să vă trataze părinții? Care este diferența dintre disciplină și pedeapsă? Cine este responsabil pentru folosirea acestor metode? Acum în rol de părinți, ce metode de disciplinare folosiți? La ce vârstă a copilului metodele de disciplinare sunt cele mai eficiente?

- **Exercițiul „Schimbul de experiență”.**

Desfășurare: În echipe câte 4 persoane, solicitați părinților sarcina să elaboreze metode de prevenire a comportamentelor nedorite. Stimulați părinții să apeleze la experiența proprie, să identifice acele momente pozitive când metodele au funcționat. Pentru a elabora metode eficiente, sugerați următoarele criterii: metoda să nu fie în detrimentul satisfacerii nevoilor copiilor, să nu fie pusă la îndoială dragostea părinților, să fie aplicate cu respect și empatie, să coreleze cu reguli și limite. Se realizează o listă a metodelor, se discută despre eficacitatea acestora.

Împreună cu părinții, cadrele didactice și preadolescenții am organizat activitatea extradidactică „Dezvoltarea competenței de comunicare asertivă – condiție a succesului relațiilor interpersonale”.

Obiective: dezvoltarea abilităților de formulare a mesajelor în spiritul comunicării asertive; consolidarea competențelor de formulare a „Eu”- mesaje în situații de comunicare.

Desfășurare: Participanții formează grupuri câte 3-4 și primesc câte o fișă pe care este descrisă o situație / opțional participanții pot folosi câte o situație din cele identificate la începutul activității. Fiecare grup analizează și cercetează cazul, adresează întrebări de clarificare. Discutând în grup, participanții elaborează un scenariu de comunicare asertivă pentru situația oferită (timp disponibil 10 minute). La expirarea timpului, grupurile prezintă scenariile elaborate sub formă de mini-scenete/joc de rol.

FIȘA „Modul în care gândesc”

Încearcă să identifici ce vei simți, ce vei gândi și cum vei acționa în fiecare situație. Urmărește ca judecățile tale să fie cât mai raționale, astfel încât să-ți poți controla emoțiile și comportamentele. Notează răspunsurile în spațiul rezervat.

- 1) Te joci cu mingea în curtea școlii. Unul dintre elevii mai mari vine spre tine și îți spune să te oprești.

Te simți _____

Te gândești _____

Te porți _____

- 2) Tatăl tău a încălcat legea și s-a scris despre el în ziare. Colegii de la școală au aflat acest lucru și te tachinează în legătură cu acest subiect.

Te simți _____

Te gândești _____

Te porți _____

- 3) Ești în pauza mare. Vrei să joci baschet, dar afară sunt prea mulți care se joacă.

Te simți _____

Te gândești _____

Te porți _____

- 4) Două dintre colegele/ colegii tăi stau împreună într-un colț al clasei. Ei/ele se uită la tine și încep să chicotească

Te simți _____

Te gândești _____

Te porți _____

- 5) Aseară te-ai tuns. Îți place foarte mult noua tunsoare. Colegii de clasă te tachinează și îți spun cât de rău îți stă.

Te simți _____

Te gândești _____

Te porți _____

- Exercițiul „Scrisoarea”.

Obiectiv: activizarea atitudinii negative față de stilul comportamental agresiv.

Desfășurare: Distribuți fiecărui participant Fișa-scrisoare pe care o pregătiți din timp conform numărului de participanți. Lăsați spații libere pentru partea de final a scrisorii, astfel încât să poată fi completată individual de fiecare participant.

- Exercițiul „Eroii furioși”.

Obiectiv: realizarea încălzirii emoționale; demonstrarea părților comice a furiei.

Durată: 15 minute.

Desfășurare: Fiecare participant alege un erou din filmele cu desene animate și demonstrează cum el se înfurie. Participanții se străduie să memorizeze furia fiecărui erou. Apoi li se dă următoarea instrucțiune: „La început arată furia eroului tău, după aceea furia oricărui erou din grupă”. În timpul discuției se explică, că în orice situație e posibil de descoperit ceva comic,

umoristic, chiar și în aceea ce provoacă furia. Umorel ajută de a înfrânge încordarea și iritația acumulată.

În cadrul Trainingului pentru părinți și cadre didactice „Promovăm conduite prosociale la vârsta pubertății” s-a evidențiat faptul că nu toate formele de agresivitate au un caracter negativ. În acest sens, s-a evidențiat opinia cercetătorilor Bandura și Walters, care specificau faptul că învățarea socială se manifestă mai ales în însușirea de către copil a modurilor, a formelor de exprimare a agresivității. De exemplu, el învață să-și apere principiile, dar nu prin atacarea fizică a adversarului său. Există, deci, împrejurări în care anume forme de agresivitate sunt nu numai admisibile, dar chiar și necesare. Când copilul își apără deschis convingerile (de exemplu, în raport cu unele principii sau acte antisociale sau când participă la un concurs de cultură generală sau sport, atunci *el*, în esență, aplică forme ale agresivității prosociale, care apără interesele colectivității.

Tendința preadolescenților spre independență, spre recunoașterea noului rol social, întâmpină contracțiunea maturilor, duce la apariția „zonei înstrăinării”, barierei psihologice, la depășirea căreia mulți preadolescenți recurg la forme agresive de comportament. Desigur că asupra dezvoltării agresivității preadolescentului influențează și alți factori, ca de exemplu, particularitățile temperamentului, astfel încât excitabilitatea și puterea emoțiilor contribuie la formarea trăsăturilor de caracter ca iritabilitatea, excitabilitatea, incapacitatea de a se reține. În stare de frustrare preadolescentul cu astfel de organizare psihică caută ieșire din încordarea interioară, în același timp și în forme agresive de comportament. Agresivitatea apare la fel și în situația când pentru a se apăra sau a-și satisface necesitățile sale, copilul nu vede altă ieșire decât bătaia sau amenințările verbale. Cu atât mai mult că pentru unii preadolescenți, participarea la bătaie, afirmarea în ochii semenilor cu ajutorul pumnilor reprezintă o linie stabilă de comportament, ce reflectă normele acceptate în anumite grupuri sociale.

Trainingului pentru părinți și cadre didactice a evidențiat valoarea Programului „Anti-agresivitate în școală”, elaborat de I. Beldean-Galea, care este relevant prin faptul că îi învață pe subiecți să folosească obișnuințe pe care le susțin și le întăresc:

1. *Încrederea în sine* - conștientizarea faptului că, probabil, vei avea succes și că vei fi agreat de ceilalți. Înseamnă să nu-ți fie frică să greșești sau să încerci ceva nou.

2. *Perseverența* - depunerea tuturor eforturilor și refuzul de a nu renunța atunci când ceva pare prea greu sau plictisitor.

3. *Organizarea* - stabilirea obiectivului de a-Ți da toată silința în munca școlară, să ascuți cu atenție indicațiile profesorului, să-ți planifici timpul în așa fel încât să nu trebuiască să te grăbești, să ai toate materialele necesare pregătite și să ții evidența termenelor de predare a lucrărilor.

4. *Cooperarea* – a lucra bine împreună cu profesorii și cu colegii, rezolvarea pașnică a neînțelegerilor, respectarea regulilor clasei și contribuțiile pozitive aduse la școală, acasă și în comunitate inclusiv protejarea drepturilor celorlalți și grija față de mediu.

5. *Rezistența* - să știi cum să-ți păstrezi calmul și să fii capabil să nu devii furios, deprimat sau prea îngrijorat atunci când ceva „rău” se întâmplă. Înseamnă să poți să te calmezi și să te simți mai bine atunci când te superi foarte tare. Mai înseamnă să poți să-ți controlezi comportamentul atunci când ești foarte nervos astfel încât să poți depăși problema și să te poți întoarce la activitatea anterior desfășurată.

Pe lângă acestea, programul cuprinde activități create să-i informeze pe beneficiari despre propria gândire (de ex., limbajul intern), despre cum gândirea le influențează sentimentele și comportamentele și cum să transforme gândurile iraționale, negative (care nu sunt logice sau adevărate) în gânduri raționale, pozitive (logice, adevărate și utile) care să îi ajute să-și asume responsabilitatea nu doar pentru propria persoană, ci și pentru procesul de învățare [1, p.37].

De asemenea, în cadrul trainingului s-a discutat despre măsurile de profilaxie a comportamentului agresiv al preadolescenților, iar în acest sens, participanților li s-a oferit mai multe modalități de prevenție a comportamentului agresiv al puberilor în accepțiunea diverșilor autori, printre care și Programul de psihoprofilaxie a agresivității elaborat de N. Guțu și C. Scerbatiuc, care au propus realizarea psihoprofilaxiei agresivității prin dezvoltarea abilităților de auto-reglare emoțională a copiilor cu comportament agresiv.

Programul de psihoprofilaxie este format din 4 blocuri:

- Blocul I prevede activități de intercunoaștere a membrilor grupului și sporirea coeziunii grupale prin aplicarea diferitor activități interactive;
- Blocul II prevede activități ce presupun familiarizarea grupului cu conceptul de agresivitate, cauzele agresivității, formele acesteia;
- Blocul III prevede activități cu conținut al diminuării furiei și sporirea încrederii în sine;
- Blocul IV include activități interactive de fortificare a imaginii de sine.

Programul este alcătuit din 10 ședințe cu o durată de 60-80 de minute. Frecvența întâlnirilor este de 1-2 ori pe săptămână.

Activitatea de psihoprofilaxie include și:

- Elaborarea recomandărilor pentru pedagogi și părinți de optimizare a comunicării și relaționării cu copiii dificili din școală;
- Elaborarea în colaborare cu profesorul a programului individualizat de instruire și educație în dependență de particularitățile de vârstă și cele individual-tipologice a elevilor;
- Crearea unui climat psihologic favorabil în instituția de învățământ prin optimizarea formelor de comunicare în sistemul profesor-profesor, profesor-elev, profesor-părinte;
- Consilierea pe o gamă largă de aspecte a angajaților instituției [3, p.92].

Cadrelor didactice și părinților le-au fost prezentate măsuri eficiente de prevenție și intervenție în cazul comportamentului agresiv, sintetizate de V. Blândul, printre care:

- cooptarea elevilor ca parteneri educaționali reali prin creșterea gradului lor de încredere în unitatea școlară,
- organizarea la nivelul școlii și al comunității locale a unor acțiuni specifice de prevenire și combatere a fenomenului, a comportamentelor indezirabile, în general (campanii privind conștientizarea și sensibilizarea tinerilor, dezvoltarea abilităților lor de viață, întâlniri și discuții cu autoritățile locale competente în domeniu, implicarea inclusiv a familiei în acest gen de activități, formarea cadrelor didactice în probleme ce privesc managementul clasei ori a conflictelor între elevi etc.),
- schimbul de experiență între școli pe această temă, implicarea elevilor în activități specifice educației nonformale etc. [2, p. 239].

În concluzie, putem specifica faptul că varietatea formelor de parteneriat școală-familie asigură crearea contextelor favorabile combaterii agresivității la vârsta pubertății. Diminuarea comportamentului agresiv al preadolescenților se realizează cu succes atunci când există o colaborare, cooperare eficientă dintre familie și instituția de învățământ.

Procesul de diminuarea a agresivității în rândul preadolescenților se derulează cu succes prin implicarea plină, consecventă, coerentă a cadrelor didactice, diriginților, psihologului, părinților, puberilor în diverse forme de cooperare, colaborare, conlucrare eficientă în cadrul unui Proiect de parteneriat școală-familie axat pe combaterea respectivului tip de comportament deviant la vârsta preadolescenței.

Bibliografie

1. Beldean-Galea, I. Agresivitatea la elevi. Rezumatul tezei de doctorat. Cluj-Napoca: Universitatea „Babes-Bolyai”, 2012. 57 p.
2. Blândul, V. Elemente de psihopedagogie a comportamentului violent în școală. În: *Psihopedagogia comportamentului deviant*. București: Aramis Print, 2012, pp.195-240.
3. Guțu, N.; Scerbatiuc, C. Profilaxia agresivității la preadolescenți. În: *Educația incluzivă: dimensiuni, provocări, soluții*. Conferința științifico-practică internațională. Ediția a II-a. Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți, 2016, pp. 88-93.
4. Onici, O. Imitația comportamentelor agresive la copii. În: *Educația timpurie: probleme și soluții*. Iași: Polirom, 2016, pp.203-213.